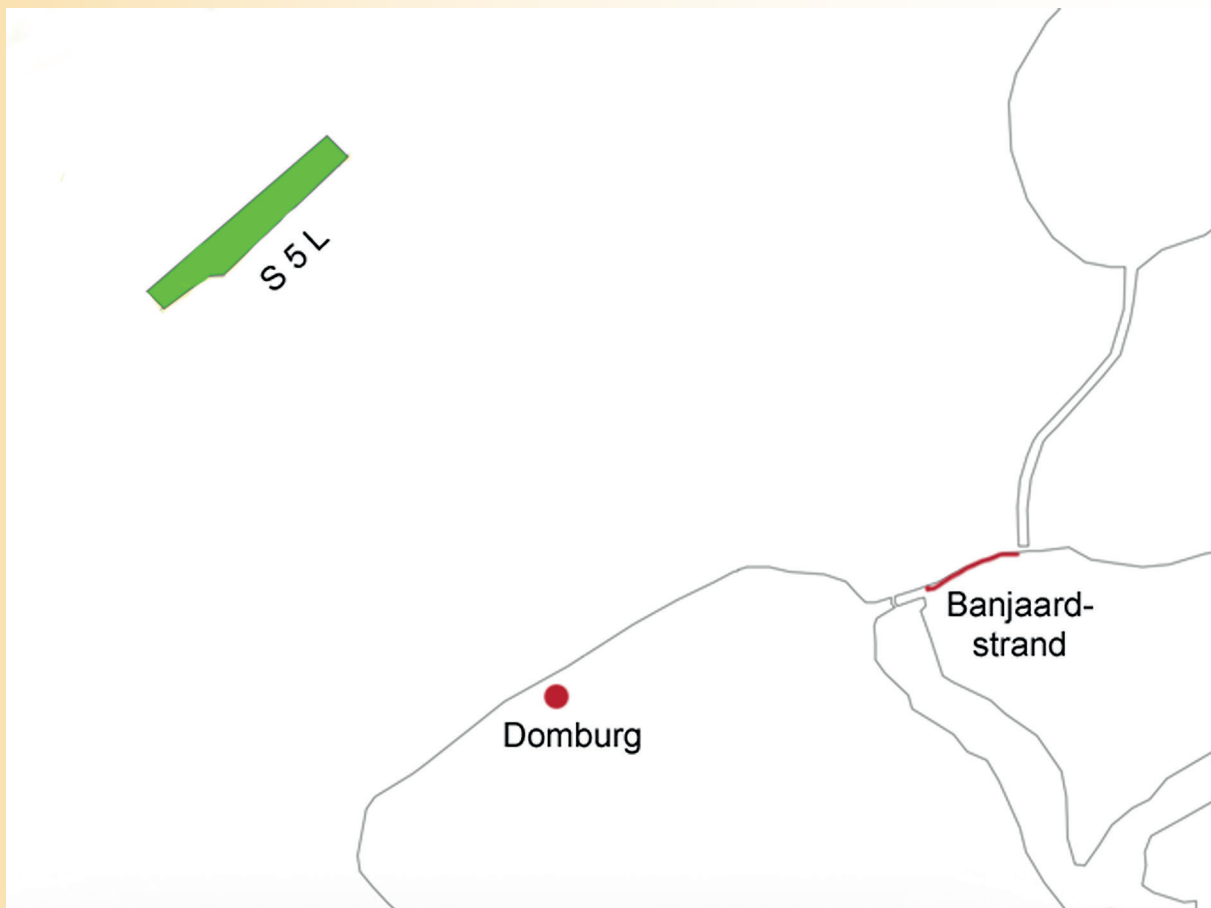

VONDSTMELDING VAN DE UITGESTORVEN OTTER *AONYX* *CF. ANTIQUUS* VAN HET BANJAARDSTRAND

ANDRÉ CARDOL, ANDRECARDOL@GMAIL.COM

Fossielen afkomstig van de uitgestorven otter *Aonyx antiquus* (De Blainville, 1841) zijn in Nederland betrekkelijk zeldzaam. Zeker postcraniale skeletdelen zijn nog niet vaak gevonden of als zodanig herkend en beschreven. Een proximale deel van een linker ulna (ellepijp) van *Aonyx cf. antiquus* uit waarschijnlijk het Vroeg-Pleistoceen, gevonden op het Banjaardstrand, is onderwerp van deze vondstmelding.

Figuur 1. Kaart vondstlocatie (Banjaardstrand) en locatie herkomst zandsuppletie (S5L).
Location of the findspot of the fossil (Banjaardstrand) and of the origin of the sediment (S5L).

VONDSTGESCHIEDENIS EN DETERMINATIE

Eind 2018, begin 2019 is er een zandsuppletie uitgevoerd op het Banjaardstrand op Noord-Beveland. Het zand van deze suppletie is afkomstig van de zandwinlocatie S5L (mededeling Joost Verheijden, Rijkswaterstaat, 29 okt. 2019). Deze locatie ligt zo'n 15 kilometer uit de kust vanaf Domburg (Fig. 1).

Tijdens een bezoek aan het Banjaardstrand op 14 mei 2019 raapte de auteur het proximale deel van een linker ulna op. Het zag er fossiel uit en leek van een middelgroot zoogdier.

Om tot determinatie te komen werd eerst de vergelijkingscollectie van Archeoplan Eco in Delft geraadpleegd. Archeoplan Eco bezit een collectie die hoofdzakelijk bestaat uit zoogdierskeletten van (sub)recente datum om zoölogische resten uit archeologische opgravingen te determineren en wetenschappelijk te bewerken. Otter (*Lutra lutra*) kon worden uitgesloten door morfologische verschillen. De opstaande rand aan één van de zijkanten van de fossiele ulna is het meest in het oog springende verschil (Fig. 2, pijl). Deze ontbreekt bij de ulna van *Lutra lutra*. Bever, das, kat en marter konden ook worden uitgesloten.

Vervolgens werd het fossiel besproken met Bram Langeveld van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam (NMR). Hij dacht aan de uitgestorven beverachtige *Trogontherium*. Hiervoor werd in contact getreden met Anne Schulp, die onder andere verbonden is aan het Teylers Museum en toegang heeft tot de *Trogontherium*-vondsten van Tegelen. Hij stelde het proefschrift van Antje Schreuder betreffende *Trogontherium* (Schreuder, 1929) beschikbaar. Daarin wordt het proximale deel van een ulna van deze bever duidelijk afgebeeld. Een match bleef echter uit (Fig. 3).

Op verschillende punten wijkt de ulna in kwestie af van die van *Trogontherium*. Zo is er duidelijk verschil waarneembaar betreffende het olecranon (aan de kop) van beide ulna's. Het olecranon van de ulna van *Aonyx* is niet alleen korter, het klappt als het ware ook veel eerder om.

Toevallig kreeg de auteur de beschikking over de bottenatlas *Human and Nonhuman Bone Identification* van Diane L. France (2008). Daarin staan afbeeldingen van een ulna van de rivierotter *Lontra canadensis*. Deze komt morfologisch wel heel dicht bij het fossiel van het Banjaardstrand.

Bram Langeveld wees me er op dat *Lontra canadensis* niet bekend is in onze contreien. Hij stelde als mogelijkheid *Aonyx antiquus* voor, een uitgestorven otter die onder andere uit het Pleistoceen van Noordwest-Europa bekend is.

Van deze otter zijn in Nederland echter alleen craniale delen bekend en dus is vergelijken niet mogelijk. Bram deed de suggestie om tot een match te komen met een andere otter van het genus *Aonyx*, bijvoorbeeld *Aonyx capensis* (Schinz, 1821), de Kaapse otter.

Naturalis is in het bezit van een skelet van de Kaapse otter en Pepijn Kamminga werd hiervoor benaderd. Hij was zo bereidwillig het skelet van de Kaapse otter (RMNH-MAM.41354.a.) uit het depot tevoorschijn te halen, zodat op 13 september 2019 tijdens een

Figuur 2. Fossiel (donker) vergeleken met een ulna van *Lutra lutra*.
Fossil (dark) compared with an ulna of *Lutra lutra*.

Figuur 3. Fossiel (donker) vergeleken met een ulna van *Trogontherium* uit Schreuder (1929, plate XI).
Fossil (dark) compared with an ulna of *Trogontherium* from Schreuder (1929, plate XI).

Figuur 4. Fossiel (donker) vergeleken met een ulna van *Aonyx capensis*.
Fossil (dark) compared with an ulna of *Aonyx capensis*.

bezoek aan Naturalis een vergelijking gemaakt kon worden. Er bleek sprake van een betrouwbare overeenkomst. Hoewel het fossiele exemplaar een fractie forser is, is de morfologische overeenkomst duidelijk (Fig. 4). De eerder genoemde opstaande rand die de fossiele ulna kenmerkt, is ook op de ulna van *Aonyx capensis* aanwezig. Ook het profiel van het olecranon komt in zij aanzicht overeen. Het omklappen van het olecranon is overeenkomstig.

Het kleine verschil in grootte kan mogelijk mede veroorzaakt zijn door seksueel dimorfisme of door het natuurlijke verschil tussen de recente en de fossiele soort. Het geslacht van de Kaapse otter van Naturalis is niet bekend.

BESCHRIJVING VAN HET FOSSIEL

Zoals eerder gemeld heeft het hier beschreven proximale deel van de ulna een fossiel uiterlijk. Klaas Post heeft dit ook bevestigd (mondelinge mededeling, 14 sept 2019). Hij herkende de fossilisatiegraad als afkomstig uit het Vroeg-Pleistoceen.

Er is sprake van een zwartbruine verkleuring met een zijdeglans over het gehele oppervlak. Waar de ulna is afgebroken is geen spongiosa aanwezig doch een verdichte fossiele massa. Bij aantikken van het fossiel met een hard voorwerp is een hoge klank hoorbaar.

De grootste lengte bedraagt 5 cm en grootste breedte 1,9 cm. Er dient bij afmetingen van strandvondsten zoals deze rekening mee gehouden te worden dat deze over het algemeen afrondingen door erosie vertonen (Langeveld, 2015). Ook in dit geval is daarvan sprake. De maten kunnen daardoor kleiner uitvallen dan ze oorspronkelijk geweest zijn. De karakteristieken van deze ulna zijn echter voldoende bewaard gebleven. Het hier beschreven ulna-fragment bevindt zich in de collectie van de auteur onder inventarisnummer 161.

NEDERLANDSE VONDSTEN VAN AONYX ANTIQUUS

De eerste vondst van *Aonyx antiquus* in Nederland werd in 1986 gedaan op

Maasvlakte 1 (Vervoort-Kerkhoff & Van Kolfsochten, 1988). Het betrof hier een linker onderkaakhelft die op grond van de fossilisatiegraad werd toegeschreven aan het Vroeg-Pleistoceen.

In 1989 werd ook een linker onderkaakhelft gevonden op het strand bij Cadzand (Currant & Stewart, 2000). Ook deze was gefossiliseerd en werd geplaatst in het laat Vroeg-Pleistoceen.

Het voorste deel van een schedel werd in 1998 gevonden (Van Bree et al., 1999). Deze vondst was opgezoegen uit de Markerwaard. Op grond van lithostratigrafische gegevens werd deze als Eemien of vroeg Weichselien gedateerd.

AONYX

Wereldwijd bestaan er nog dertien ottersoorten. Drie daarvan behoren tot het genus *Aonyx*.

Aonyx cinereus (Illiger, 1815) ofwel de kleinklauwotter komt voor in delen van Azië en wel in zoetwatergebieden als moerassen, rivieren, meren en ondergelopen rijstvelden, maar ook in mangroven.

Ook de Congolese otter, *Aonyx congicus* (Lönnberg, 1910) behoort tot dit genus en komt voor in Centraal Equatoriaal Afrika.

De derde soort is de bovengenoemde Kaapse otter. Deze komt in grote delen van Afrika ten zuiden van de Sahara voor, zowel in zoetwaterrijke gebieden als in kustgebieden. Hij doet zich daar te goed aan krabben, kikkers en vissen en aan zee ook aan kreeften en inktvissen.

DANKWOORD

Bedanken wil ik de volgende personen voor hun bijdragen zoals in bovenstaande vondstmelding is beschreven: Joost Verheijden van Rijkswaterstaat, de medewerkers van Archeoplan Eco te Delft, Anne Schulp van Naturalis en Teylers Museum, Pepijn Kamminga van Naturalis en Klaas Post van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam.

Bram Langeveld van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam heeft het idee geopperd om deze vondstmelding

voor *Cranium* te schrijven en heeft het manuscript kritisch doorgelezen en correcties voorgesteld, waarvoor mijn hartelijke dank. Nikkie le Nobel wil ik bedanken voor het bewerken van de foto's. Zonder de bijdragen van bovengenoemde personen was deze vondstmelding niet tot stand gekomen.

LITERATUUR

Bree, P.J.H. van, D.P. Boscha Erdbrink, F.J. Roescher (1999) A second find of *Aonyx antiquus* in the Netherlands, and some remarks on *Aonyx* and allied forms (Mammalia, Carnivora, Mustellidae). in: Reumer, J.W., J. de Vos (Eds.) *Elephants have a snor- kel! Papers in honour of Paul Y. Sondaar. Deinsea* 7, 369-382.

Currant, A., J. Stewart (2000) Vondst van de maand. *Cranium* 17-2, 78-79.

France, D.L. (2008) *Human and Non-human Bone Identification: A Color Atlas*. CRC Press, BocaRaton (Fl.).

Langeveld, B., (2015) Vondsten van de reuzenalk *Pinguinus impennis* (Linnaeus, 1758) (Aves) uit het Eurogeulgebied. *Cranium* 32-1, 19-27.

Schreuder, A. (1929) *Conodontes (Trogontherium)* and *Castor* from the Teglian clay compared with the Castoridae from other localities. *Archives du Musée Teyler* 3-6, 99-321.

Vervoort-Kerkhoff, Y., T. van Kolfsochten (1988) Pleistocene and holocene mammalian faunas from the Maasvlakte near Rotterdam. *Mededelingen van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie* 25-1, 87-98.

Summary

Fossil remains belonging to the extinct otter *Aonyx antiquus* (De Blainville, 1841) are relatively rare in The Netherlands. Especially post-cranial skeleton parts have not often been found or recognized and described. A proximal part of a left ulna of *Aonyx* cf. *antiquus* probably from the Early Pleistocene, discovered on the Banjaardstrand, is the subject of this article.